

Vil trappe opp: Sverige har som mål å øke den svenske matproduksjonen fram mot 2030. – Jeg vet ikke om det blir vellykket, men de skal komme med tiltak, sier Torbjørn Tuftte. (Foto: Pia Nyman/Mostphotos)

Slik har Sverige det i EU

Sveriges inntreden i EU førte til både mer aktiv landbrukspolitikk og et hardt møte med lave priser, viser ny rapport. Selvforsyningen sank. Men nå vil Sverige øke matproduksjonen igjen.

SELVFORSYNING

Tekst: Linda Sunde

I 1993 forhandlet både Norge og Sverige om å gå inn i EU. Men når det gjaldt landbruket, var de to nabolandene i svært ulike situasjoner.

I 1990 hadde Sveriges Riksdag vedtatt en omfattende jordbruksreform.

Den var i realiteten en gjennomgående avregulering av landbrukspolitikken i markedsliberal retning, forteller AgriAnalyses nye rapport «Jordbruket i Sverige i Unionen», skrevet av Torbjørn Tuftte.

En rekke ordninger, som blant annet prisforhandlinger mellom staten og bondeorganisasjonene, eksportsubsidier, markedsregulering, melkekvoter og avlingsskadeerstatning, ble avskaffet. Det samme ble inntektsmålet for bondene.

Det første året etter at reformen trådte i kraft, gikk hele tre millioner dekar åkerjord ut av produksjon. Det var mest kornareal som ble lagt brakk.

Revitalisering

Men etter få år gikk reformen i stå. Sverige gikk inn i EU. Nå måtte Sveriges jordbrukspolitikk tilpasses EUs jordbrukspolitikk. Og den var langt mer omfattende og regulert enn Sveriges nye politikk.

– Sverige fikk en revitalisering av landbrukspolitikken da de gikk inn i EU, forteller Tuftte.

EU bygde på den tid på mange av de prinsippene Sverige hadde forlatt, som markedsregulering, minstepriser og eksportsubsidier.

En god del av kornarealet og arealet som ble tatt ut av drift i Nord-Sverige på grunn av reformen, ble nå aktuelt å drive igjen. En grunn var en støtteordning som kunne brukes for jordbruksareal nord for 62 breddegrad.

Valgte utenlandske varer

Men det var slett ikke bare fryd og gammen for del svenske bondene i unionen.

Da jordbruksreformen ble vedtatt, ble importvernet beholdt, mens de ventet på resultatet av de pågående GATT-forhandlingene.

Da Sverige gikk inn i EU, hadde bondene altså et importvern som beskyttet dem.

– Derfor kunne de ha svenske priser. Men da de gikk inn i EU, ble landbruket konkurranseutsatt, sier Tuftte.

– De ble en del av den frie flyten av varer. Det er ikke tvil om at andre land hadde bedre produksjonsforhold og produserte billigere. Svenske bønder og industrien taklet ikke overgangen, sier han.

Det kom raskt billige, importerte varer over grensa – og forbrukerne valgte i stor grad de utenlandske varene.

– Sverige hadde som mål å konkurrere med ren mat og dyrevelferd. De hadde håpet å eksportere mat, og at svenske forbrukere var mer lojale mot svenske varer enn det viste seg at de var, forteller Tuftte.

Det ble vanskelig for svenskene å ta ut priser som gjenspeilet produksjonsforholdene og kostnadsnivået deres. De første årene tapte svensk jordbruk raskt markedsandeler til bønder og matindustri fra andre EU-land.

Mindre svin og ost

Mens Sverige har vært medlem av EU, har produksjonen av melk og kjøtt stagnert og falt, samtidig som importen har økt markant. Unntaket er fjorfe og egg, der produksjonen har økt.

Svineproduksjonen gikk ned fra 308 000 til 240 000 tonn mellom 1995 og 2019, mens importen økte med over 120 000 tonn.

Osteproduksjonen falt fra 128 000 tonn til 81 000 tonn, mens importen gikk opp med 115 000 tonn.

Om det oppsummert var positivt eller negativt for bondene å gå inn i EU, kan ikke Tuftte svare på.

– At de fikk en mer aktiv jordbrukspolitikk, var positivt. Men prispresset som kom, var utfordrende, sier han.

Torbjørn Tuftte

Over 50 prosent overføringer

Etter at Sverige gikk inn i EU, måtte de føre EUs felles landbrukspolitikk, men de var kritiske. De ville ha markedsorientering og effektiv produksjon – selv om Sverige samtidig hadde svak konkurransekraft internasjonalt, står det i rapporten.

For eksempel stilte Sverige seg bak utviklingen av melkekvoter, til tross for at Sverige ikke var en effektiv melkeprodusent i EU, og dermed måtte ventes å tape på beslutningen.

– Det var ideologisk. Landbruket skulle være effektivt og billig. Landbruket skulle greie seg på salgsinntekter, og med minst mulig regulering, sier Tuftte.

Men svenske bønder klarer seg ikke selv: For Sverige utgjør overføringene over 50 prosent av inntektene til bonden. Snittet i EU er 36 prosent.

Vil øke matproduksjonen

Fra 2016 ser Torbjørn Tuftte imidlertid en ny tendens: Sverige har begynt å vektlegge sin egen selvforsyning mer, og ønsker å stimulere til økt nasjonal produksjon.

Det er trolig et resultat av at Sveriges selvforsyning er markant redusert etter at Sverige med medlem i EU, peker han på.

Da den svenske regjeringen la fram matstrategien sin i fjor, var et av hovedmålene fram mot 2030 å øke den svenske matproduksjonen.

– Jeg vet ikke om det blir vellykket. Men de skal komme med tiltak. Det er mer enn bare ord, sier Torbjørn Tuftte.

Internasjonale selskaper

Ikke bare landbruket, men også den svenske matindustrien har endret seg mye siden tidlig på 90-tallet.

De nasjonale, bondeide kjøttsmvirke er nå tatt over av internasjonale selskap. Arla har blitt til et internasjonalt meierikooperativ, der svenske melkebønder fortsatt er medeiere, men sammen med melkeprodusenter fra en rekke land. ■